

Սպիտակամորթ Կենդանիներ :

ԲՅԼԵԻԱՅԼ աշխարհքներ ու զանազան ազգերու մէջ այնպիսի մարդիկ կը հանդիպին որ մորթերնին ու մազերնին ուրիշներուն մորթէն տարբեր ճերմակութիւն մը կամ բաց գոյն մը ունին : Բորիկէի մէջ այսպիսիներուն քանակ կամ ճերմակ Կորիկ կըսեն . Նալա կղզին՝ Կարեւար կամ Կարեւար , Սէյլան կղզին պէտք , Փանամայի պարանոցին մէջն ալ ալպինոս : Եւ ետքի անունը սպանիացւոց լեզուովն է , որ լատինի ակոս (ճերմակ) բառէն առաջ կուգայ , ու հիմա ընդհանրապէս աս անունը կը գործածեն եւրոպացիք :

Սպիտակամորթներուն վրայ գործններուն առջինները զատ ցեղ մը ու զատ ազգ մը կը կարծէին զասոնք : Եւ կարծիքս տարածողը Սպիտակ եղաւ , որ կըսէ թէ « Սպիտակամորթները խիստ սակաւութիւ ու քիչ գտնուող ազգ մըն են . ասոնք Բորիկէին ներսերը կը բնակին . շատ տկար ըլլալուն՝ իրենց բնակած քարանձաւներէն չեն հեռանար . բայց հնդիկները երբեմն անոնցմէ կը բռնեն , մենք ալ հետաքրքրուլ թէ համար հնդիկներէն կը գնենք զիրենք » : Եւ Կիւֆոն իր երեւելի գործքին մէջ Սէյլանի սպիտակամորթներուն վրայ խօսելով զանոնք մէկ զատ ազգի մը պէս կըստորագրէ , ու կըսէ թէ կարելի է որ ասոնք եւրոպացի են , ու նաւակոծութիւն քաշելով՝ աս կղզիիս մէկ կողմը ինկեր են . բայց քառասուն տարիէն ետեւ աս երեւելի հեղինակը միտքը փոխեց , ու ըսաւ թէ հաւանական է որ սպիտակամորթութիւնը դիպուածական բան մը ըլլայ : Պիւֆոնին աս կարծիքը հիմա ստոյգ ճշմարտութեան տեղ կը գնեն բնագէտները , ու կըսեն թէ սպիտակամորթները զատ ցեղ մը չեն , հապա գաճաճներուն ու հսկաներուն պէս իրենց մարմնոյն մէկ մասնաւոր

յատկութեամբը կը տարբերին ուրիշ մարդիկներէն :

Սպիտակամորթները ընդհանրապէս աս յատկութիւններս ունին , որ իրենց մորթը բոլորովին ճերմակ է , և գոյներնին ամենեւին չփոխուիր . այսինքն ոչ կը գեղնի՝ ոչ կը կարմրի . ուստի բոլորովին տարբեր է մեր հասարակ ճերմակ մորթ ըսածէն , հապա ճերմակցուցած մեղրամոմի կը նմանի . իրենց մազը բարակ ու կակուղ է՝ մետաքսի պէս , և իրենց բուն ցեղին յատկութեցը յարմար՝ ոմանցը երկայն է , ոմանցն ալ գուռ . արտեանունքն ու յօնքերը ճերմակի կը զարնեն , ինչպէս նաև իրենց մարմնոյն վրայի մազերն ու մորուքնին՝ որ սովորաբար պզտիկ կը ըլլայ :

Սպիտակամորթներուն վրայ աւելի զարմանալու բանը իրենց աչքին գոյնն է , որ սովորաբար վարդագոյն կամ կարմիր է . բիբերնին ալ փոխանակ սև երևնալով՝ մութ կարմրութիւն մը ունի , այնպէս որ ճերմակ նապաստակի՝ ու կաքաւ՝ Թուռնին աչուրներուն կը նմանի . ասոր համար է որ սպիտակամորթներուն աչքը տրկար կը ըլլայ , ու արեւուն լոյսը զիրենք շատ կը նեղէ . ուստի կը հարկադրին անդադար արտեանունքնին խաղցրնելով՝ աչուրնին բանալու գոցելու , որ նոր բան մը կերենայ մեզի : Եւ ասոնք նոյն պատճառաւ Կիւֆոն տես ալ կըսուին . վասն զի ցորեկ տեսն քիչ կը տեսնեն , իսկ մթնշաղ տեսնը համարձակ կընան տեսնել ամէն բան : Եւ որ աս բաներուս պատճառը ան է որ սպիտակամորթներուն մորթին ու մազին տակը ան գունաւոր հիւթը կամ պարարտութիւնը չկայ՝ որ հասարակ մարդիկ ունին :

Բայց որովհետեւ ամբողջական սպիտակամորթութենէն զատ կը հանդիպի մարդկանց ու անասնոց մէջ նաև մասնական կամ անկատար սպիտակամորթութիւն , որով շատ

մարդիկ կան որ չափէն աւելի ճերմակ են ու տկար, անոր համար երեւելի բնախօսներ կրսեն թէ աս բանս հիւանդութիւն ալ կրնայ առաջ գալ։ Եւ յօգուա Սէնթիլէր անունով գաղղիացին փորձով ցցուց թէ ինչպէս կամաց կամաց սպիտակամորթ կրլան կենդանիները՝ տկարանալով՝ վանդակի մէջ անշարժ պահեց կապիկներ, շինու ոսկեխայտ ձկներէն ալ քանի մը շաբաթ անուշ ջրի մէջ պահեց, տեսաւ որ ճերմակիլ ըսկսան։ Եւ յայնպէս երբոր բոյս մըն ալ մուծ տեղ կրմեծնայ, գունաթափ կրլայ։ Եւ որ վրայ ալ տարակոյս չկայ որ սաստիկ կրքէ մը յանկարծակի մարդուս մորթն ու մազերը կը ճերմակին։ Ինչպէս ատենով մահապարտին մէկը՝ իմանալուն պէս որ պիտի սպաննուի՝ մէկ քանի ժամուան մէջ բոլորովին ճերմակեր են մազերը, և Գրանչիկոս Գոնզակա իշխանը աս բանիս վրայ խիստ զարմանալով՝ մահուընէ ազատեր է զանիկայ։

Իսկ սպիտակամորթները աս անկատարութիւնն ալ ունին որ սովորաբար ճուղած ու տձև են։ Բնութիւնին տկար ու խեղճ՝ շուտ կը ծերանան, շուտով ալ կը մեռնին։ Խիստ քիչը կը գտնուի որ խելքը հասուն ըլլայ։ անոր համար զարմանալի դիպուած մըն է որ Օւաքս անունով գերմանացի սպիտակամորթը այնչափ գիտուն մարդ ելաւ, որ 1812ին բնական պատճառութիւն մըն ալ շարադրեց իր վրայ ու իր քրոջը վրայ, որ ան ալ իրեն պէս սպիտակամորթ էր։

Ինչպէս ամէն կլիմաներուն ու ամէն ազգաց մէջ սպիտակամորթ կը գտնուի, բայց աս յայտնի է որ հասարակածին մօտ եղած ազգերուն մէջը աւելի են։ Հնդիկ ազգերուն մէջ այնչափ սպիտակամորթ կը գտնուի որ ասոնք սևերուն ըրած նախատինքներէն ու թշնամութիւններէն ազատելու համար կը միանան, ու փախստականի պէս կերթան անտառներն ու անապատները կը բնակին։ աս հա ասկէ է

որ ոմանք զատ ազգի տեղ դրին ասոնք։ Փանամայի ծովեզերքիները այնչափ ճերմակ չեն, ու մարմինն ճերմակ ու բարակ մազերով ծածկած է։ Եւ յայն տեսակ սպիտակամորթ եղած են նաև անոնք որ սպանիացիք Սեքսիկոն առնելու ատեննին Սոնթոմաթագաւորին պարտէզը գալիս ճերմակ ու սակաւագիւտ թռչուններուն հետ գտեր են։ Եւ մը ըստ սպիտակամորթներ ալ պղնձագոյն կամ թխամորթ ազգերուն մէջ գտնուած են։ Իսկ կովկասային ազգերուն մէջ ինչուան հիմախիստ քիչ տեսնուած է։

Սպիտակամորթութիւնը միայն մարդկանց չէ, կենդանեաց մէջ ալ կը գրտնուի։ ճերմակ նապաստակներն ու մկները ամէնուն յայտնի են։ նմանապէս ճերմակ սարեակը՝ խիստ անուանի է, որ քիչ կը գտնուի ու թագաւորներու վայել բան կը ըսեպուի։ Եւ ատ տեսակ թէ ընտանի և թէ վայրենի կենդանիներ ու թռչուններ ալ կան որ ճերմակ գոյնը ցեղով կը պահեն ընդհանրապէս։ Ինչպէս են ճերմակ ձիերը, շներն ու կատուները։ Եւ ասոնց մէկ տեսակն ալ ճերմակ փիղերն են որ հնդկաստանի մէջ խիստ անուանի են, ու հիմա Եւրոպայի փիղերուն մէջ զատ ցեղ մը կը տեսնուին։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

(Ժ) Է Դրա՛յ Կանոնաւ պէտք է սխիւ պղտը կը լեռնիւնը։

ՏՂՈՑ դաստիարակութիւնը գրեթէ իրենց կենացը հետ պէտք է ըսկսի։ և տղայ մը աշխարհք գալուն պէս պէտք է սկսի կրթութիւն, որ ետքը ինչուան մահը բարեկիրթ ըլլ